

Ker sva že za kulisami, ugotoviva tudi to. Kar je storil, je storil iz veselja. Dobre roke so darovale blaga, da so lahko lutke dobile primerno obleko. Dvorana navadno ni polna, kar grozi novoustanovljenemu in potrebnemu podjetju s poginom. Literature manjka, posebno pristne, domače marijonetne literature. Mnogi so obljubili, a dal je samo dr. Ivan Lah svojo »Snežulčico«; druge igre so Poccijeve (»Čarobne gosli«, »Obuti maček«). Težko je dajati zaporedoma vedno novih iger, ker je treba za vsako igro izrezljati nove lutke, naslikati nove kulise in pripraviti vse ostalo. Kar najbolj peče človeka, ki mnogo žrtvuje za to, pa je neinteresanost občinstva, ki misli, da so lutke samo za otroke, in ne ve, da je to delec naše kulture, pravtako kakor opera. Res, da so to začetki. Kar se tiče slikarskih del in lutk, se stvar ne more mnogo več razviti, ker je skoro na vrhuncu, razvilo se bo pa glede igranja in z ozirom na občinstvo, ki se bo vzgajilo in privadilo. Morda se bo tako vzgajilo, da ne bo več radovedno na to, kako se vrši to skrivnostno delo za kulisami, ki se zdi kot bi se igral velikan Guliver z malimi prebivalci dežele Liliput, ki jih drži na vrvici in jim vdihava s svojimi besedami in kretnjami življenje.

France Bevk.

Glasba.

Marij Kogoj: Troje solospjevov s spremljevanjem za glasovir. 1. Jaz se te bom spomnila. 2. Sprehod v zimi. 3. Istrski motiv. — 1919. — O pričujočih Kogojevih samospjevih sem nekaj malega napisal že v »Cerkveni Glasbenik« 1920, 1. 2. števec. Tu ponavljam, da je Kogoj eden naših najmodernejših in najizrazitejših mlajših skladateljev. To, da piše v primeroma zelo težkem, pri nas do sedaj razen par izjem nenavadnem slogu, in da se izraža na precej izvirne načine bodisi po harmonični bodisi po ritmični plati, utegne za nekaj časa pač kolikortoliko zadrževati umevanje, razširjanje in izvajanje njegovih skladb, vendar radi tega ozira njegove skladbe niso nič manj vredne, nič manj umetniške. Gotovo je, da tudi Kogoj poje od srca in še prav posebno. Res pa je tudi, da se na prvi pogled njegovih partitur zdi njegova glasba iskana. In deloma, v gotovem zmislu je tudi res iskana, namreč v toliko, v kolikor moderni skladatelj išče in se potrudi, da najde in da vsakemu, tudi najrahlejšemu nihljaju raznih čustvovanj kar moč primerne, do pičice natančnega izraza. Posebno v tem pogledu so Kogojeve skladbe vobče in tako tudi ti trije samospjevi izredno intimnega značaja, so res nekak »misterij notranjosti«, da rabim besede, kot jih je Kogoj sam napisal nedavno v neki glasbeni oceni in ž njimi povedal, kako si on glasbo misli. Za izvajanje Kogojevih samospjevov bo treba poštenega truda, resne in temeljite priprave vsakteremu izvajalcu, pevcu ali pevki kakor tudi pianistu. Bilí so časi — in temu še ni tako dolgo —, ko je bilo treba Lajovičevim samospjevom od koncerta do koncerta utirati pot in vzgajati občinstvo za njih umevanje. Danes so ti časi, lahko rečemo, že za nami. Lajovic je prodrl in si osvojil tla na celi črti. Sedaj bo treba utirati pot še drznejšim mojstrom in tudi njih umetnost podajati širjim slogom, da je bodo tudi ti deležni, in jo bodo — če ne takoj popolnoma — pa vsaj polagoma nekoliko deležni.

Stanko Premrl.

Stanko Premrl: Godovnice nebeški Materi. 17 pesmi za razne Marijine praznike in godove tekom cerkvenega leta. Za mešani zbor (deloma z orgljami) zložil — Z dovoljenjem škofijskega ordinariata v Ljubljani z dnem 21. februarja 1919, števec. 1030. V Ljubljani 1919. Založila Jugoslovanska knjigarna. Pričujoča zbirka kot malokaterá kaže Premrla od njegove solnčne strani, ki nas vedno bolj ogreva in naše čustvo ožarja. Res da je v zbirki marsikatera pesem, ki je večina zborov ne bo mogla za njih stvariteljem čustvovati in se zato ne bo pela, toda tolikrat nam zazveni iz njih tista nežna struna, ki je naši duši tako omilila Riharjeve pesmi, tolikrat pogleda iz njih tisto nedolžno, naivno otroško, oko, ki nam tako prijazno sije iz skladb P. Angelika Hribarja. Seveda je vsa ta mehkoča, ta nedolžna naivnost odeta v vse drugače odelo, da se ji pozna, da korenini v drugem ozračju. Kedarkoli se ta preprostost pokaže, traja le par taktov (števec. 8. le dva takta; v števec. 2. ali 17. in drugod prvi takti), pa že v teh postavlja skladatelj ritmično harmonično protiutež, da tako dokumentira dobo, ki so se skladbe v njej rodile. Samo v 12. števec. se to naivno čustvovanje v vseh ozirih do konca razživlja; pa bo ta pesem brez dvoma stalno na vrsti kot je bila prej »Za Bogom častimo Marijo najprej«. Števec. 1. je zanimiva posebej v toliko, da bas v koncu natančno ponavlja sopranov napev prvih osem taktov, nad njim pa je zgrajen jako učinkovit kontrapunkt.

Fr. K.

Anton Jakl: Slovenski biseri; veliki narodni potpuri. Op. 40. Pravica izvajanja pridržana. Založila Ign. pl. Kleinmayr u. Fed. Bamberg. Ljubljana. Cena 7-20 K. — Šestindvajset narodnih pesmi je v običajni obliki potpurijev zbranih v nekako enoto. Pridejan je krepak uvod in kratek konec. Svojemu praktičnemu namenu utegne dobro služiti.

Fr. K.

Matični koncert dne 22. marca t. l. je očesu nudil sliko, kakršne bi bil lahko tudi Dunaj vesel. Kar se v Ljubljani prištevá k izobraženstvu, je dvorano natesno posejalo s pestrim, izbranim odelom, v ozadju pa na velikanskem vzvišenem odru ogromen zbor in orkester, pričakujoč voditeljevega miga. To je bil dogodek za Ljubljano, saj že več let nismo slišali koncerta, kjer bi se izvajala večja dela z orkestrom, zato je bilo zbrano pač tudi vse, kar glasbo resnično ljubi, in je napeto pričakovalo, kaj nam danes more Matica, podprta z gledališkim orkestrom, nuditi. Spored je otvorila Premrlova »Jugoslovanska himna«, mogočna, ognjevita skladba, bujno instrumentirana, ki ji zlasti izdatno izrabljena trobila dajó junaški, marcialičen značaj. Zakaj občinstva ni tako vnela, kakor poročevalca, bo težko določiti.

Menil bi človek, da bo mehki, ne na globoko posegajoči, ob italijanskem solncu se grejoči »Zbor cigánov«, poln lahne melodioznosti, ko z božajočo instrumentacijo nežno ovija čustva, mislil bi, pravim, da bo po tej skladbi šinil ogenj v poslušalstvo, pa ga tudi ni priklicala, dasi jo je Hubad pokazal tako, kakršna je; če se je pri predavanju kaj izgubilo, je moralo biti kaj malenkostno.

Kar je bilo skladb z orkestrom, se je našemu čustvovanju pač najbolj nenavadna, domala eksotična zdela V. Nováková »Nesrečna vojna«, v me-

lodiki skoro arhaistična, elementarna, v ritmiki izrazito češka, v harmoničnem oziru, dasi že pred kakimi dvajsetimi leti zložena, še danes marsikje presenetljiva. Občutje, ki leži v besedilu, je v glasbi, v orkestralnem in pevskem delu, mogočno potencirano, da je človek navsezadnje s sestrami poln težke bridkosti in grenkega jokú. Pri tej točki je orkester dokaj srečno soglašal s petjem in ga osvetljeval, marsikaka lepa posameznost nas je razveselila.

Glede deklamacije je pevovodja vsekako hotel v ritmu ohraniti značaj češkega besedila, pa bi bilo morda le boljše slovensko besedilo tako prirediti, da bi bilo zadoščeno češki glasbi in slovenskemu poudarku.

Fibichovo »Pomladno romanco« smo slišali že svoje dni pod istim vodstvom. Skladba se odlikuje po pestri, silno mehki inštrumentaciji in dobro zadetem, naivno radostnem značaju. Užgala pa ni tako kot nekdanj, zdelo se nam je, kakor da ta pomlad resnično tudi ni bila tako lahkonoga in mladostno sveža kot nekdanj.

Na občinstvo je med inštrumentalnimi deli najbolj učinkovala Premrlova »Solnčna pesem«. Nekaj zato, ker je bil to zopet »naše gore list«, največ morda zato, ker je tako ljubka in nežna in krotka in pohlevna, kakor je bil krotak in pohleven in ljubezniv in nežen pesnik nje besedila sv. Frančišek, mili asiški ubožec. In kljubu pestremu harmoničnemu odelu in ritmičnim posebnostim, ki s koreninami semtertja posegajo morda v gregorianski koral, je vendar jasna in vsakomur lahko dostopna in razumljiva. Podrobnejšo analizo je prinesel »Dom in Svet« l. 1916, str. 219 sl. Pri izvajanju je orkester nekoliko preveč v ospredje stopal, tako da je baritonista skoro popolnoma zatopil, dasi ni slabo pel, če sodimo po tistih mestih, kjer smo ga dobro slišali, kot n. pr. pri besedah: »Gorje mu, kdor umrje v smrtni pregrehi!« — te so nas v svoji preprostosti resnično pretresle. Tudi sicer se je v orkestru mnogokaj izgubilo, oziroma iz glasove mase se ni vselej to izobličilo, kar je bilo najvažnejše. Seveda je treba upoštevati, da so pri nas za enkrat razmere take, da orkestra ni mogoče dobiti za najpotrebnejše vaje. Če bi pri nas dirigenti zahtevali za vsak nastop z orkestrom po devet do petnajst vaj, kot jih zahtevajo nekateri najboljši nemški dirigenti, n. pr. Weingartner, potem bi bilo proizvajanje inštrumentalnih del sploh onemogočeno; prav zato moramo biti veseli, da taka dela sploh na vrsto pridejo, dasi se nam ne pokažejo v popolnoma nezastri lepoti.

Lajovičevi pesmi: »Pomladni spev« in »Črna lutnja« sta nam iznova vzbudili željo, da bi nam skladatelj podal kako večje delo — ne morda po notranji vrednosti in globokosti, zakaj v večje globine kot jih kaže n. pr. »Črna lutnja«, bi se marsikdo že težko ali vsaj ne rad spuščal. Saj več grenkega čuvstvovanja, takega bridkega, váse pogreznjenega glasbenegea mysticizma skoraj resnično ni treba. Pač pa večje delo po zunanjem obsegu in aparatu v tej smeri, kot je »Gozdna samota«. Saj kali tiste velike sile so skrite malodane v vsaki njegovi krajši skladbi. Zbor je pesmi z eleganco pel, morebiti bi bilo treba drugo res za spoznanje počasneje peti, da bi bilo tisto milo-trpko čuvstvo v nas bolj zaživele.

Adamič nam je drag znanec, vesel, skoroda malo razposajen fant s krivci za klobukom, smelostjo

v očeh, ki ga najširše občinstvo dobro razume in vselej s toploto v srcu pozdravi. Pa v čič je Adamiča dobro, malo da ne rečem predobro pogodil, zbor je z očitvidno slastjo ta zdravi, nekoliko srboriti realizem poudaril in dvakrat podčrtal, tako da ni šla niti najmanjša stvarca mimo pazljivih in zelo hvaležnih ušes.

Dr. Fr. K.

Razno.

Cankar — predavatelj.

Z Ivanom Cankarjem sem govoril enkrat, samo enkrat, in sicer v Trstu, kamor je hodil predavat na »Ljudski oder«. Bil sem takrat predsednik in nekak intendant tržaškega slovenskega gledališča, pa bi bil rad dobrih nasvetov glede repertoarja, a potihem sem upal, da ima morda Cankar kako svojo dramo v rokopisu, ki bi mi jo odstopil.

Dobil sem ga v hotelu »Balkan«, ko se je s četrtinko vina tikoma pred določenim časom pripravljaval za predavanje tisti večer. Njegova redna slabost je menda bila, da si je šele v zadnjih hipih napisal, o čemer je hotel govoriti.

Ko sem mu povedal svojo željo, so se mu zasvetile oči:

»O, »Školjko«, Krajgherjevo »Školjko« uprizorite!«

»To sem itak hotel, pa —«

»Školjka« je pravi biser, velika umetnina! Verjemite mi!«

»Zaradi njene uprizoritve sem že pisal Schwentnerju.«

»Hitro jo spravite na oder, prosim Vaš!«

»Bojim se, da ne bo nič.«

»Kako, hudiča?«

»Prijetelji so me že opozorili, da pripravljajo nekateri hud protest proti tej igri, ker je menda pohujšljiva.«

»Ha - ha! O Trstu sem imel boljše mnenje!«

Smejal se je, da se je komaj pomiril.

»Ljudski oder«, ta prav lepa socialnodemokratska naprava, je takrat imel skoraj same dobre predavatelje. Med njimi sta bila posebno značilna, ugledna in priljubljena Ebin Kristan in Ivan Cankar.

Kristan je svoje predavanje zmerom prosto govoril, brez listkov v roki. Njegov slog je bil živahen in blesteč, vžigajoč in zveneč. K njegovim predavanjem so vreli zlasti delavci, a v velikem številu tudi razumništvo.

Cankar je imel le »boljše« občinstvo; delavec navadno ni bilo dosti, a dvorana je bila zmerom nabito polna. Vsako Cankarjevo predavanje je bilo za nas pravi praznik.

Kristan je govoril samo o kakem perečem socialnem vprašanju. Predmet je obdelaval živahno, preprosto, razumljivo, pa tudi — demagoško. V svojih predavanjih je redno podavil nekaj požrešnih farjev in histeričnih redovnic, dodobra posekal klerikalnega zmaja in razrušil rimsko Cerkev. Vselej. Brez tega v njegovem predavanju ni bilo. Ko je davil, sekal in rušil, je dvorana odmevala ognjevitega ploskanja. Ob koncu je »vernike« zmerom potrdil v njihovi veri o bodočih socialističnih nebesih na zemlji. — Po predavanju je imel dolgotrajne seje z različnimi odbori; kajti bil je, kakor so mi pravili njegovi pristaši, silno marljiv in